

Podstawowe prawa pokrzywdzonego:

1. Pokrzywdzony w postępowaniu przygotowawczym jest stroną uprawnioną do działania we własnym imieniu i zgodnie z własnym interesem (art. 299 § 1 kpk).
2. Jeżeli pokrzywdzonym jest małoletni albo ubezwłasnowolniony całkowicie lub częściowo prawa jego wykonuje przedstawiciel ustawowy albo osoba, pod której stałą pieczęcią pokrzywdzony pozostaje (art. 51 § 2 i 3 kpk).
3. Jeżeli pokrzywdzonym jest osoba nieporadna, w szczególności ze względu na wiek lub stan zdrowia, jego prawa może wykonywać osoba pod której pieczęcią pokrzywdzony pozostaje (art. 51 § 3 kpk).
4. W razie śmierci pokrzywdzonego prawa, które by mu przysługiwały, mogą wykonywać najbliższe osoby, a w wypadku ich braku lub nieujawnienia - prokurator działając z urzędu (art. 52 § 1 kpk).
5. Za pokrzywdzonego, który nie jest osobą fizyczną czynności procesowych dokonuje organ uprawniony do działania w jego imieniu (art. 51 § 1 kpk). Pokrzywdzony może też w toku postępowania karnego ustanowić swojego pełnomocnika (art. 87 § 1 kpk).
6. Pokrzywdzony może złożyć wniosek o wyłączenie sędziego, jeżeli istnieje okoliczność tego rodzaju, że mogłaby wywołać uzasadnioną wątpliwość co do jego bezstronności w danej sprawie (art. 42 § 1 kpk).
7. Jeżeli pokrzywdzony wykaże, że warunki materialne nie pozwalają mu na poniesienie kosztów związanych z pełnomocnictwem bez uszczerbku dla siebie i rodziny, może złożyć do prokuratora (w postępowaniu przygotowawczym) lub do sądu (w postępowaniu sądowym) wniosek o wyznaczenie mu pełnomocnika z urzędu (art. 87 § 1 i 88 § 1 kpk).
8. Każdy dowiedziawszy się o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu ma społeczny obowiązek zawiadomić o tym prokuratora lub Policję (art. 304 § 1 kpk).

Jeżeli osoba lub instytucja, która złożyła zawiadomienie o przestępstwie nie zostanie w ciągu 6 tygodni powiadomiona o wszczęciu śledztwa lub dochodzenia, może wnieść zażalenie do prokuratora nadrzędnego albo do prokuratora powołanego do nadzoru nad organem, któremu złożono zawiadomienie (art. 306 § 3 kpk, art. 325a kpk).

9. W razie złożenia przez pokrzywdzonego wniosku o ściganie niektórych sprawców, obowiązek ścigania obejmuje również inne osoby, których czyny pozostają w ścisłym związku z czynem osoby wskazanej we wniosku. Przepis ten nie dotyczy najbliższych osoby składającej wniosek (art. 12 § 2 kpk). Wniosek może być cofnięty w postępowaniu przygotowawczym za zgodą prokuratora, a w postępowaniu sądowym za zgodą sądu - do rozpoczęcia przewodu sądowego na pierwszej rozprawie głównej; nie dotyczy to przestępstwa określonego w art. 197 kk (art. 12 § 3 kpk).
10. Jeżeli pokrzywdzony nie ukończył 15 lat, czynności z jego udziałem powinny być, w miarę możliwości, przeprowadzone w obecności przedstawiciela ustawowego lub faktycznego opiekuna, chyba że dobro postępowania stoi na przeszkodzie (art. 171 § 3 kpk).
11. W sprawach o przestępstwa określone w rozdziale XXV Kodeksu karnego (przeciwko wolności seksualnej i obyczajowości) pokrzywdzonego, który w chwili czynu nie ukończył 15 lat, powinno się przesłuchiwać w charakterze świadka tylko raz, chyba że wyjdą na jaw istotne okoliczności, których wyjaśnienie wymaga ponownego przesłuchania lub zażąda tego podejrzany, który nie miał obrońcy w czasie pierwszego przesłuchania pokrzywdzonego (art. 185a § 1 kpk).
12. Jeżeli zachodzi uzasadniona obawa użycia przemocy lub groźby bezprawnej wobec pokrzywdzonego występującego w charakterze świadka lub wobec jego najbliższej osoby, w związku z postępowaniem może on zastrzec dane dotyczące miejsca zamieszkania do wyłącznej wiadomości sądu lub prokuratora. W takim

wypadku pisma procesowe doręcza się wówczas do instytucji, w której pokrzywdzony jest zatrudniony lub na inny wskazany przez niego adres (art. 191 § 3 kpk).

13. Przesłuchanie pokrzywdzonego w charakterze świadka może nastąpić przy użyciu urządzeń technicznych umożliwiających przeprowadzenie tej czynności na odległość (art. 177 § 1a kpk).
14. Pokrzywdzonego, który nie może się stawić na wezwanie z powodu choroby, kalectwa lub innej nie dającej się pokonać przeszkody, można przesłuchać w miejscu jego pobytu (art. 177 § 2 kpk).
15. W razie okazania innej osoby pokrzywdzonemu, może on domagać się, aby czynność tę przeprowadzono w sposób wyłączający możliwość jego rozpoznania przez osobę rozpoznawaną (art. 173 § 2 kpk).
16. Pokrzywdzony może składać wnioski o dokonanie czynności śledztwa lub dochodzenia (art. 315 § 1 kpk, art. 325a kpk).
17. Jeżeli czynności śledztwa lub dochodzenia nie będzie można powtórzyć na rozprawie, pokrzywdzony i jego przedstawiciel ustawowy, mogą być dopuszczeni do tej czynności, chyba że w razie zwłoki zachodzi niebezpieczeństwo utraty lub zniekształcenia dowodu. Prokurator może także dopuścić pokrzywdzonego do udziału w innych czynnościach śledztwa lub dochodzenia (art. 316 § 1, art. 317 kpk, art. 325a kpk).
18. Organ prowadzący postępowanie przygotowawcze ma obowiązek doręczenia pokrzywdzonemu odpisu postanowienia o dopuszczeniu dowodu z opinii biegłych albo instytucji naukowej lub specjalistycznej oraz zezwala na wzięcie udziału w przesłuchaniu biegłego i zapoznaniu się z opinią (art. 318 kpk).
19. Pokrzywdzony w toku śledztwa lub dochodzenia może zwrócić się do sądu z żądaniem przesłuchania świadka, jeżeli zachodzi niebezpieczeństwo, że nie będzie można go przesłuchać na rozprawie (art. 316 § 3 kpk).

20. Pokrzywdzony uczestniczący w czynnościach podpisując protokół może zgłosić zarzuty co do jego treści (art. 150 § 2 kpk).
21. Pokrzywdzony może żądać odpisu protokołu czynności, w której uczestniczył lub miał prawo uczestniczyć, jak również dokumentu pochodzącego od niego lub sporządzonego z jego udziałem oraz na jego wniosek odpłatnie wydaje mu się kopię dokumentów z akt sprawy, a za zgodą prowadzącego postępowanie przygotowawcze może on otrzymać mniej uwierzytelnione odpisy lub kserokopie (art. 156 § 2 i 5 kpk i art. 157 § 3 kpk).
22. Pokrzywdzony ma prawo otrzymać na swój koszt po jednej kopii zapisu dźwiękowego lub obrazu utrwalonej w ten sposób czynności procesowej (art. 147 § 4 kpk).
23. Pokrzywdzony, za zgodą prowadzącego postępowanie, może w toku tego postępowania przeglądać akta i sporządzać odpisy, a także złożyć zażalenie na odmowę udostępnienia akt (art. 156 § 1 i 5 kpk, art. 159 kpk).
24. Pokrzywdzonemu przysługuje zażalenie na postanowienie o odmowie wszczęcia śledztwa lub dochodzenia oraz na postanowienie o umorzeniu śledztwa lub dochodzenia. W związku z tym przysługuje mu prawo przejrzania akt (art. 306 § 1 kpk, art. 325a kpk). Pokrzywdzonemu przysługuje również złożenie zażalenia na czynności inne niż postanowienia i zarządzenia, naruszające jego prawa (art. 302 § 2 kpk).
25. Pokrzywdzony może złożyć wniosek lub wyrazić zgodę na złożony wniosek podejrzanego o skierowanie sprawy przez prokuratora do instytucji lub osoby godnej zaufania w celu przeprowadzenia postępowania mediacyjnego między nim a podejrzanym (art. 23a kpk).
26. Pokrzywdzony może wnieść do sądu akt oskarżenia o przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego w razie powtórnego wydania przez prokuratora postanowienia o odmowie wszczęcia lub o umorzeniu postępowania

przygotowawczego. Termin do wniesienia aktu oskarżenia wynosi miesiąc od doręczenia pokrzywdzonemu zawiadomienia o postanowieniu. Akt oskarżenia powinien być sporządzony i podpisany przez adwokata (art. 55 § 1 i 2 kpk).

27. Pokrzywdzony po wniesieniu aktu oskarżenia przez oskarżyciela publicznego, może aż do czasu rozpoczęcia przewodu sądowego złożyć oświadczenie, że chce działać w charakterze oskarżyciela posiłkowego (art. 53 i 54 kpk) lub powoda cywilnego (art. 62 kpk). Jeżeli pokrzywdzony wystąpił z powództwem cywilnym w toku postępowania przygotowawczego, może żądać również jego zabezpieczenia. Na postanowienie co do zabezpieczenia roszczenia przysługuje zażalenie do sądu (art. 69 § 2 i 3 kpk).

28. Pokrzywdzony, jako oskarżyciel posiłkowy, ma prawo składać wnioski dowodowe, być obecnym na całej rozprawie, zadawać pytania przesłuchiwanym osobom oraz złożyć apelację od wyroku. Jeżeli wyrok został wydany przez sąd okręgowy - apelacja musi być sporządzona i podpisana przez adwokata (art. 446 kpk).

29. W razie umorzenia lub zawieszenia postępowania przygotowawczego, w którym zgłoszone było powództwo cywilne, pokrzywdzony, w terminie 30 dni od daty doręczenia postanowienia, może żądać przekazania sprawy sądowi właściwemu do rozpoznawania spraw cywilnych (art. 69 § 4 kpk).

30. W razie skazania sprawcy za czyn określony w art. 46 kk, pokrzywdzony (lub inna uprawniona osoba) ma prawo zwrócić się do sądu, aż do zakończenia przesłuchania pokrzywdzonego na rozprawie głównej (art. 49a kpk), z wnioskiem o orzeczenie obowiązku naprawienia wyrządzonej szkody w całości lub części.

31. W razie uchylenia lub zmiany tymczasowego aresztowania wobec podejrzanego na inny środek zapobiegawczy, prokurator powiadamia o tym niezwłocznie pokrzywdzonego (chyba, że pokrzywdzony oświadczy, że z takiego uprawnienia rezygnuje, o czym winien być wcześniej pouczone (art. 253 § 3 kpk).